

TARTU UNIVERSITET
FAKULTET FOR KUNST OG HUMANIORA
INSTITUT FOR FREMMEDSPROG OG KULTURER
AFDELING FOR SKANDINAVISTIK
(Dansk sprog og litteratur)

HAFNI FØLER MINDREVÆRD
En undersøgelse af følelser af mindreværd i Helle Helles roman ”Hafni fortæller”
Bachelorprojekt

Karmen Välja
Vejleder: Mie Mortensen, MA

Tartu
2026

INDLENDING

1. INTRODUKTION	4
2. BAGGRUND	5
2.1 Helle Helles baggrund og forfatterskab.....	5
2.2 En kort opsummering af romanen ”Hafni fortæller” (2023).....	6
2.3 Helle Helle og følelse af mindreværd.....	7
3. METODE	8
3.1 Valg af metode	8
3.2 Udførelse af kvalitativ indholdsanalyse	9
3.2.1 Planlægning.....	9
3.2.2 Dataindsamling.....	9
3.2.3 Dataanalyse	10
3.3 Kodning.....	10
4. TEORI.....	12
4.1 Følelser af mindreværd.....	12
4.1.1 Skam.....	13
4.1.2 Skyld	13
4.1.3 Flovhed.....	14
5. ANALYSE	16
5.1 Emne: Skam, skyld, flovhed	16
5.1.1 Underemne: Ord.....	16
5.1.1.1 Kode: Direkte omtale	16
5.1.2 Underemne: Metafor	18
5.1.2.1 Kode: Faktisk vs. ideal	19
5.1.2.3 Kode: Ønske om at nærme sig andre.....	20
5.1.2.4 Kode: Gammel minde om social akavethed.....	21
5.1.2.5 Kode: Løgn eller flugt	22
5.2 Emne: Andre udtryk for mindreværd	24
5.2.1 Kode: Skifte sko	24
6. KONKLUSION.....	26
7. DISKUSSION	28
8. RESÜMEE	29

10. ANNOTATSIOON	31
LITTERATUR	32
Bilag 1	35
Bilag 2	36
Lihtlitsents.....	44
Autorsuse kinnitus.....	45

1. INTRODUKTION

Jeg læste under mine danske sprog- og litteraturstudier flere romaner af den internationalt anerkendte danske forfatter Helle Helle. Det var sådan, jeg faldt over Helle Helles næstsidste roman ”Hafni fortæller” (2023), som blev nomineret til Nordisk Råds litteraturpris i 2024. Hendes romaner interesserer mig, fordi personen siger meget lidt om, hvad de tænker og føler, og fordi Helle Helle ikke dømmer dem. Ingen råber, hvisker eller klager, de bare siger og gør noget.

Hovedperson i ”Hafni fortæller” Hafni Jørgensen gør og siger ting, som viser hendes følelser af mindreværd. Jeg synes, det er vigtigt at undersøge, hvordan Helle Helle udtrykker følelser af mindreværd i hendes romanen, fordi disse følelser ofte ledsager en person, men for det meste er uudtalte. Jeg har derfor udarbejdet tre forskningsspørgsmål:

1. Hvad forårsager Hafnis følelser af mindreværd?
2. Hvilke følelser af mindreværd beskriver Helle Helle?
3. Hvordan manifesterer disse følelser sig?

Opgaven er opbygget på følgende måde. Først giver jeg et overblik over Helle Helles værker og skrivestil, mindreværd i hendes teksten og en kort opsummering af romanen ”Hafni fortæller”. Derefter introducerer jeg i min metodedel opgavens analysemetode, forklarer mine valg og arbejdsproces. I den teoretiske del af opgaven skriver jeg om definitioner og manifestationer af mindreværd, følelser af mindreværd, mere specifikt skam, skyld og flovhed. Jeg beskriver også, hvordan man skelner mellem skam, skyld og flovhed. Så kommer der en analysedel med min analyse baseret på mine eksempler. Til sidst afsluttes opgaven med en konklusion og diskussion, hvor besvarer jeg mine forskningsspørgsmål baseret på min analyse og opsummerer, hvad jeg kan konkludere ud fra min undersøgelse. Til sidst i opgaven findes to bilag med tabellen over mit forklaring af de anvendte koder og citater fra romanen som hører til mit korpus.

2. BAGGRUND

2.1 Helle Helles baggrund og forfatterskab

Helle Helle blev født Helle Olsen den 14. december 1965 i Nakskov på Lolland. Hendes navn har også været Helle Krogh Hansen og Helle Krogh. Hun er uddannet i litteraturvidenskab ved Københavns Universitet i 1987 og fra 1989-1991 studerede hun på Forfatterskolen i København (Krogh Hansen 2011: 13).

Helle Helle debuterede i 1987 under navnet Helle Krogh Hansen med novellen ”Et blommetræ”. Hendes første bog udkom i 1993 under titlen ”Eksempel på liv” (en samling kortprosastykker eller mininoveller). Hendes gennembrudsroman var ”Rødby-Puttgarden” (2005). Helle Helle er mest kendt for sine mange romaner, men hun har også skrevet digte i sit tidligste forfatterskab, og dertil kortprosattekster, noveller, og børnebogen ”Min mor sidder fast på en pind” (2003). Lige nu er hendes seneste værk ”Hey Hafni” (roman, 2025). Hendes forskellige tekster er blevet anvendt til værklæsning i danskundervisningen fra 1997 (Morten, 2011: 227).

Helle Helle er en iøjnefaldende repræsentant for en markant dansk prosaførnyelse, der begyndte i begyndelsen af 1990’erne (van der Liet 2012: 160). 1990’ernes og delvist 00’ernes prosa er sprogbevidste og ofte handlingsfattige kortprosa, fordi på det tidspunkt debuterede mange forfattere, som alle havde læst i en Forfatterskolen, hvor dominerede kortprosa (Mogensen og Rothstein 2010: 304). Helle Helle har modtaget en række litteraturpriser og præmier. Hun har været nomineret til Nordisk Råds litteraturpris fire gange, og hendes bøger er oversat til tyve sprog.

I 2011 opsummerer Krogh Hansen (2011: 15) det særlige ”Helle’ske”: som spændingen mellem den realistiske impuls og den minimalistiske og forklarer, at hovedideen bag minimalisme er, at den kunstneriske effekt kunne intensiveres ved at værkerne blev begrænset til enkle former og midler, har en central rolle i minimalisternes værker. Især Helle Helles tidlige tekster er som en blanket, hvor hun bruger en enkel syntaks med hovedsætninger og med præsens som den foretrukne tempusform i teksten. Dette fremhæver teksternes indtryk af akut nærvær og konkret handling på bekostning af refleksion. Hun foretrækker også navenord og verber fremfor tillægsord og motiver. Alle refleksioner sker efter teksten eller forbliver for en eftertænke for læseren (van der Liet 2012: 165-166). Helle Helle har total kontrol over enkelte objekter og begivenheder, som skaber

opmærksomhed omkring det, som ikke kan siges med ord (Krogh Hansen 2011: 20). Enkelte genstand og rutiner skaber effekter af virkelighed, f.eks den våde avis er i tekste først og fremmest en våde avis, men det står alene i teksten. For at forstå denne situation begynder læseren lede efter andre betydninger til våde avis, selvom Helle Helle aldrig selv giver den nogen symbolsk funktion i sin tekst (Krogh Hansen 2011: 30).

Nexo og Arena (2016: 61) kalder Helle Helles stil ”berømmede prosastil” og nævner de vigtigste kendetegn i hendes gennembrudsroman ”Rødby-Puttagarden”: ”korte sætninger, et relativt fravær af tillægsord, et stadigt fokus på det sociale spils overflade og en underspillet humor i replikkerne.” De (2016: 65) specificerer, at Helle Helles sproglige stil sætter ikke ord på, hvordan folk har det i deres indre, men registrerer deres hverdags replikker og handlinger. Hun skriver et livsform, med fokus på de måder, det mellem menneskelige felt er struktureret af normer for det passende og af ritualer for den ordentlige, meningsfulde adfærd (Nexo og Arena 2016: 70). Romanen aftegner heller ikke nogen historisk udviklingslinje eller forestilling om at tingene kunne være anderledes (*ibid.*).

Jeg har lagt mærke til, at Helle Helle altid fortæller sine romaner på en ny måde. Hun leger med sprog og form, afprøver forskellige slags narrativer.

2.2 En kort opsummering af romanen ”Hafni fortæller” (2023)

Romanens hovedperson er den 48-årige kvinde Hafni. I Helle Helles to foregående romaner „de“ (2018) og ”BOB“ (2021) er Hafni en biperson. ”de” handler om Hafnis gymnasieveninde og denne venindes forhold til sin døende mor. Veninden mødte Hafni og Bob på Maribo Gymnasie. I det opfølgende bind ”BOB” er den samme pige fortælleren, men hovedpersonen er hendes kæreste Bob. Hafni forlod gymnasiet for dernæst nærmest at forsvinde ud af fortællingen. I tredje bind er Hafni en hovedperson. ”Hafni fortæller“ derfor også kan læses selvstændigt, fordi nu er det Hafnis tur til at fortælle. Så, når jeg fokuserer på hendes følelser, gør jeg det baseret på romanen „Hafni fortæller“.

Hafni tager for at fejre sin skilsmisse en tur, der egentlig skulle vare en uge, men ender med at tage over en måned. I begyndelsen af bogen ringer hun til sine gymnasieveninder (fortælleren i Helle Helles tidligere bog ”BOB”), som hun har ikke talt med i 13 år, og fortæller om sin tur. Hun har længe drømt om denne rejse. Dette er en biltur og hun rejser alene gennem Ringsted, over Fyn, Nyborg og Faaborg, til Als.

Hafni nyder dansk mad og drikker meget alkohol, besøger turistattraktioner og ændrer oprindelige planer. Hun møder fremmede mennesker. Hafni siger ja til ting, hun burde sige nej til, og det forårsager ubehagelige situationer. Hun er i dyb krise: hun står over for en skilsmisse og begge hendes børn er blevet store. Nætter tilbragt forskellige steder fremkalder minder og tanker og forårsager ubehagelige følelser. Hafni flytter sig fysisk og vil også gerne ændre sig, gøre noget nyt, gøre op med tidligere mønstre. Hendes endestation er i sønderjyske Gråsten, det er derfra, hun ringer til sin veninde og fortæller om sin rejse.

2.3 Helle Helle og følelse af mindreværd

I Helle Helles romaner er hovedpersonerne ofte bogligt stærke, men socialt akavede. (Nexo og Arena 2016: 68). Oftest, mens ikke altid, er hovedperson romanens fortæller og jeg-person, så at sige standset midt i en bevægelse væk fra et provinsmiljø og føler apati, frygt, sorg og usikkerhed. Der findes mange undersøgelser af hendes forfatterskab, men jeg fandt ingen som handler om mindreværdsfølelser i romanen ”Hafni fortæller”. Følelser af mindreværd er ikke fremmede for Helle Helle selv. Hun har sagt om ”Hafni fortæller”: ”Faktisk var det en stor del af drivkraften bag at skrive den her bog. At jeg selv har lidt – og lider – frygtelig meget af skam. /.../” (Rasmussen, 25.08.2023). Hun har også udtrykt: ”Hafnis måde at være i verden på er faktisk 1:1 som den måde, jeg er i verden på. Og det er en meget besværlig måde. /.../” (Truelsen og Sørensen, 26.03.2025).

3. METODE

3.1 Valg af metode

Jeg analyserer følelser af mindreværd i romanen „Hafni fortæller“.

For at forstå hvilke følelser Helle Helle beskriver i romanen, er jeg nødt til at fortolke konteksterne. Min analyse er kvalitativ. Ifølge Schreier (2012: 21, 28) er alle kvalitative metoder fortolkende: disse behandler det symbolske materiale, kræver fortolkning, og forskellige fortolkninger af det samme materiale kan alle være gyldige. Og fokus på spørgsmål om personlig eller social betydning udforskes. Kvalitative metoder hjælper med at forstå en persons tilstand i forskellige kontekster og analysere en situation (Bengtsson 2016: 8). Kvalitative metoder er eksplorative, åbne for ny information. Deres primære mål er at indsamle livsnære og nuancerede informationer og at tolke disse i forhold til deres kontekst (Harboe 2013: 52-53). Derfor passer den kvalitative metode med formålet i min forskning.

Da jeg analyserer citater fra romanteksten og betydningene skjult bag forskellige kontekster og mine forskningsspørgsmål er beskrivende, valgte jeg den kvalitative indholdsanalyse.

Ifølge Schreier (2012: 8) er kvalitativ indholdsanalyse en metode til systematisk at beskrive betydningen af kvalitativt materiale via klassificering af dens deler og kodning. I modsætning til andre kvalitative metoder, skal forskeren i sin analyse fokusere udelukkende på de dele af materialet, der er nødvendige for at besvare forskningsspørgsmålene. Forskeren tænker altid på konteksten, fokuserer på detaljer og når de drager konklusioner, skal konteksten tages eksplicit i betragtning (Schreier 2012: 30-31). Schreier (2012: 48) anser kvalitativ indholdsanalyse for at være en god metode for forskning, til at analysere beskrivende forskningsspørgsmål. Det bør ikke erstatte diskursanalyse.

Data indsamles i en kvalitativ indholdsanalyse ved hjælp fra ord og emner, det giver mulighed for en vis fortolkning af resultaterne (Bengtsson 2016: 10). Harboe (2013:177) definerer kodning som en udarbejdelse af en liste over emner og fænomener, der opstår under arbejdsprocessen; resultaterne er en liste over studiets centrale og generelle fænomener. Hver betydningsenhed svarer til et emne. Emner defineres på mange måder, f.eks som indeholder udsagn eller ytringer, der “hører sammen“, fordi de har et fælles referencepunkt og tilbagevendende mønstre (Schreier 2012: 136-137).

Bengtsson (2016: 10) opdeler indholdsanalysemetoderne i manifest metode, som fokuserer på bogstavelig betydning og beskriver det åbenlyse, og latent metode, som tager højde for konteksten, udvider til fortolkningsniveau og lader forskeren forsøge at finde ud af, hvad teksten egentlig handler om. I min opgave bruger jeg den latente analysemetode, fordi det strækker sig til det fortolkningsniveau, der er nødvendigt for opgave.

3.2 Udførelse af kvalitativ indholdsanalyse

Ifølge Bengtsson (2016: 9), skal forskeren følge visse trin for at lave en indholdsanalyse:

1. Planlægning 2. Dataindsamling 3. Dataanalyse, der inholder: a) dekontekstualisering b) rekontekstualisering c) kategorisering d) kompilering. 4. Udarbejdelse af en rapport og præsentation af resultaterne. Jeg beskriver denne proces nedenfor.

3.2.1 Planlægning

Efter at have læst romanen besluttede jeg, at formålet med min opgave er at forklare, hvordan skam og skamlignende følelser kommer til udtryk i romanen, og også Hafnis ønske om at bryde fri fra gamle livsmønstre.

Jeg søgte efter en passende litteratur til min opgave, især tidligere forskning om Helle Helles forfatterskab. Jeg læste litteraturen om Helle Helles forfatterskab og stil for bedre at forstå romanens. Jeg forstod, at mit mål er for bredt, fordi der indeholdt for mange psykologiske aspekter på flere forskellige områder. Jeg besluttede at undersøge Hafnis følelser af mindreværd. Derfor ændrede jeg mit mål, formulerede mine forskningsspørgsmål, søgte igen efter passende litteratur og tidligere forskning.

3.2.2 Dataindsamling

Jeg markerede alle af de dele af romanen, som jeg syntes var relateret til følelser af mindreværd. Min forskning er induktiv, fordi jeg vil besvare forskningsspørgsmål, den er inddelt i koder og drager konklusioner baseret på data.

Bengtsson (2016: 11) specificerer, at for at sikre analysens kvalitet er det nødvendigt at lave en tabel, hvor forskeren kan gøre hele analyseprocessen transparent, fra rådata til resultater. Jeg begyndte at lave denne tabel, der skulle bruges til studiet ved at skrive tematiske citater fra romanen.

Det er korpuset til min opgave, fremover også omtalt som “tabel 3“. Jeg citerer disse dele fra længere tekstpassager i opgaven, som fokuserer på følelser og situationer relateret til mit forskningsområde.

Efter at have konsulteret den videnskabelige litteratur, læste jeg romanen igen og slettede citater i min tabel, som ikke var relevante for at besvare forskningsspørgsmålene (inkl. direkte omtale af flovhed som *stolt-forlegen*, fordi dette ikke kan fortolkes som en følelse af mindreværd). Jeg tilføjede nogle nye citater til tabellen, fordi jeg begyndte at se deres forbindelse med flovhed. Jeg sammenlignede min tabel med romanens originale tekst. Mine forskningsspørgsmål blev endnu mere specifikke baseret på det indsamlede materiale.

3.2.3 Dataanalyse

Mit korpus indholder toogtredive citater. Hvert citat er en enhed med en uafhængig betydning, som jeg tildelte en kode, der karakteriserer indholdet, bestående af et udtryk. Mit kodningsystem er induktivt, fordi det er databaseret. Kodeforklaringerne (findes i bilag 1, tabel 1 og tabel 2, bilag 1) og mit korpus (se tabel 3, bilag 2) er inkluderet i opgave.

Bagefter læste jeg romanen igen for at finde ud af, om noget andet fra den skulle inkluderes i analysen. Jeg begyndte at se et mønster tegne sig, som gjorde det muligt for mig at identificere alle konceptuelle emner og grupperede citaterne under dem. Efter det læste jeg citaterne fra tabellen på forskellige tidspunkter og lavede, ved at følge mine kodekategorier nøje nogle omkodninger.

Jeg analyser indsamlet data via emner, efter koder. Der er to hovedemner: skam, skyld, flovhed (I) og andre udtryk for mindreværd (II). Disse er inddelt i underemner, som vist nedenfor.

3.3 Kodning

Emne I: Skam, skyld, flovhed

- a) Underemne: ord
 - direkte omtale
- b) Underemne: metafor
 - faktisk vs. ideal
 - ønske om at nærme sig andre

- gammel minde om socialt akavethed
- løgn eller flugt

Emne II: andre udtryk for mindreværd

- skifte sko

4. TEORI

4.1 Følelser af mindreværd

Mindreværd er defineret som ”det at være eller føle sig mindre værd end andre mennesker” (DDOa). Følelser af mindreværd betragtes som en samlebetegnelse, fordi de inkluderer forskellige emotioner, som skam, skyld, frygt, misundelse, ufuldstændighed, usikkerhed, osv (Brachfeld 1999: 335). H. L. Ansbacher og R. R. Ansbacher (2019: 117) har foreslået, at man kan forstå vanskelige livsspørgsmål, socialt pres, bekymringer, skuffelser, osv. som tilhørende følelser af mindreværd, for det meste i form af skam, flovhed, afsky, angst, fortvivlelse, generthed eller sorg.

Fordi følelser af mindreværd er en bred betegnelse, og min opgaven er relativt kort, så beskriver jeg i min teoridel kun disse følelser af mindreværd, der skal defineres for at skelne dem fra hinanden i romanen. Der er skam, skyld og flovhed. Mennesker har ofte svært ved at skelne skam fra lignende følelser, især skyld og flovhed (Tangney & Dearing 2002: 2).

Den Danske Ordbog definerer skam som både skyld, flovhed, ydmygelse (DDOb). For at min opgave være mere specifik, fokuserer jeg på skam, skyld og flovhed som defineret af den videnskabelige litteratur. Teksterne jeg har brugt hævder, at alle disse er selvstændigt følelser, selvom de er ofte vanskelige at skelne fra skam. Min beslutning understøttes også af det faktum, at Helle Helle også selv anser i hvert fald skam og skyld for at være forskellige følelser (se interview med Kristeligt Dagblad 25.08.2023).

E. T. Higgins selvdiskrepans teori (*the self-discrepancy theory*) er forbundet med bestemte typer negative følelses reaktioner. Ifølge denne teori (1987) eksisterer: 1) det faktiske selv (*the actual self*) – egenskaber, som nogen mener, de eller andre rent faktisk har; 2) det ideelle selv (*the ideal self*) – egenskaber, som en person ideelt set ville have, eller som er vigtige for andre, herunder repræsentation af ønsker og forhåbninger; 3) det obligatoriske selv (*the ought self*) – egenskaber, som en person mener, eller andre mener, de bør have, herunder repræsentation af pligter og ansvar. Alle tre selv kan vurderes ud fra ens eget perspektiv (*own*) og andres perspektiv (*other*). Kombinationer, som er mest vigtigt for skam, flovhed og skyld: 1) forskellen mellem faktiske/egne (*actual/own*) og ideal/andre (*ideal/other*) skaber skam, flovhed, nedslåethed, fordi disse følelser er relateret til en persons tro på, at de har mistet deres værdi for andre. 2) forskellen mellem

faktiske/egne (*actual/own*) og det obligatoriske/egne (*ought/own*) skaber skyld, selvforagt og rastløshed, fordi en person føler de ikke har opfyldt deres standarder og forpligtelser.

4.1.1 Skam

Skam er en selvbevidst og moralsk følelse med fokus på hele selvet generelt: man **evaluerer hele sig selv** negativt (Tangney & Dearing 2002: 24-25), f.eks. ”jeg er værdiløs, utilstrækkelig.” Tangney & Dearing (2002: 56-57) specificerer også, at selvevalueringen generelt er uafhængig af specifikke situationer, mens skam har en negativ evaluering af sig selv som en reaktion på en specifik ulykkelig situation eller overtrædelse af normer. Skam er smertefuld, fordi den almindeligvis er forbundet med et negativt selvbillede, ugunstige sociale sammenligninger og viser, at man ser sig selv som underlegen og mindre attraktiv i forhold til andre (Gilbert 2000: 175-176).

Nogle mennesker kan have tilbøjelighed til skam, som er tendensen til at føle skam som en reaktion på specifikke negative begivenheder (Tangney & Dearing 2002: 57). Tangney & Dearing (2002: 32) skriver også om internaliseret skam, defineret af Crook (1988) som vedvarende, kronisk skam, en dyb følelse af mindreværd, utilstrækkelighed, som er blevet en del af den persons identitet. Ifølge Svindseth & Crawford (2019: 3) skam begynder fra personlig følelse af ulykke, som kan opstå indre fra personlig afspejling, hvorimod andre menneskers kritiske tanker eller adfærd fører til ydre skam. Mænd føler angiveligt mere skam i en situation, der truer deres sociale status og position, og kvinder når de opfatter noget som en trussel mod deres tilknytningsforhold (Tangney & Dearing 2002: 160).

4.1.2 Skyld

Skyld er en selvbevidst og moralsk følelse med fokus på adfærd; man evaluerer sin egen specifikke adfærd i en bestemt situation negativt: ”jeg **gjorde** noget negativt” og man føler fortrydelse og anspændthed (Tangney & Dearing 2002: 24-25).

Skam og skyld begynder normalt begge med en persons erkendelse af deres negative egenskaber eller adfærd, der ikke lever op til en intern eller ekstern standard (Tangney & Dearing 2002: 140). Tangney & Dearing (2002: 24) opsummerer de største forskelle mellem skam og skyld som liggende i, hvordan man fortolker negative begivenheder relateret til én selv: i tilfælde af skam evaluerer man sit selv negativt, mens man i tilfælde af skyld evaluerer sin egen adfærd negativt.

Ifølge Tangney & Dearing (2002: 18-19, 48) får skam ofte én til at undgå andre (f.eks. tilbagetrækning fra andre, skjul), mens skyld gør, at man nærmer sig andre (f.eks. ved at undskylde, forbedre den forvoldte skade). I tilfælde af skam kan underdanige gestus (f.eks. at vende blikket væk) bruges i adfærd til at berolige andre og begrænse deres kritik (Gilbert 2000: 176). Skam ledsages af personlig nød, og fokus på en anden person forstyrres af ens egen følelsesmæssige oplevelse, men skyld er relateret til større empati for andre (Tangney & Dearing 2002: 89). Skam betragtes som en offentlig følelse, fordi skam skyldes offentlig eksponering eller følelse af at blive eksponeret; i oplevelsen af skam er der ofte et billede af, hvordan en person mangler fremstår for andre. Skyld betragtes generelt som en privat følelse, selvom der findes kun få empiriske beviser for det (Tangney & Dearing 2002: 14, 18).

4.1.3 Flovhed

Flovhed er en selvbevidst følelse, forårsaget af en begivenhed (den repræsenterer ofte underskud af det sociale selv), som fører til en knibe (*predicament*), fordi man frygter at miste sin sociale identitet (inkl. tab af respekt af andres øjne) eller skaber usikkerhed om yderligere opførsel. Flovhed repræsenterer også den forvirring og akavethed, som opstår når det sociale møde afbrydes og man ikke kan leve op til sin rolle i det (Crozier 2006: 39, 104-105). Ifølge Plakias (2024: 50) får flovhed ofte én til at undgå andre.

Der er faktisk ikke total konsensus i den videnskabelige litteratur om forskellen på skam og flovhed. Crozier (2006: 120-122) specificerer nogle af flovhedens egenskaber for at adskille dem: Flovhed er mindre seriøs, fordi den er forbundet med brud på sociale konventioner og etikette, mindre ulykke, underskud af det socialt præsenterede selv; involver evaluering af forbigående, mindre centrale aspekter; ofte ledsaget af dumhed. Det kan også være en intens oplevelse, så flovhed og forventningen om det kan forhindre i at gøre noget (f.eks. at søge lægehjelp, selvom personen ved, at det kan sætte bedring og forværre deres helbredstilstand). Crozier tilføjer (2006: 112) at overraskelse sandsynligvis spiller en rolle i den forvirring, panik, rødmen og latterudbrud, der ofte ledsager flovhed.

Flovhed er mindre intens end skyld, fordi den hører til den sociale sfære og man evaluerer forbigående aspekter, mens skyld hører til den moralske sfære og kan føre til dyb beklagelse som kan vare længe. Igen og igen kan en person ønske, at han/hun havde opført anderledes eller handlet

bedre (Tangney & Dearing 2002: 19). I modsætning til skyld er flovhed en offentlig eksponering eller følelse af at blive eksponeret som f.eks skam.

5. ANALYSE

5.1 Emne: Skam, skyld, flovhed

Først og fremmest fremgår det af det indsamlede, at Helle Helle omtaler skam, skyld eller flovhed direkte i syv citater. Alle disse eksempler er forskellige former af mindreværd (se ovenfor i kapitel 4.1). Derudover bruger hun forskellige metaforer for at udtrykke Hafnis skam, skyld og flovhed, som jeg har kategoriseret som udtryk for: det faktiske vs. ideale, et ønske om at nærme sig andre, et gammel minde om socialt akavethed samt eksempler på løgn eller flugt.

5.1.1 Underemne: Ord

5.1.1.1 Kode: Direkte omtale

Under denne kode analyserer jeg kun de citater, hvor forfatteren omtaler skam, skyld eller flovhed direkte. Denne kode består af citater 1-7 (bilag 2). I det første af dem nævner Helle Helle **skam og flovhed** som stærke, gentagende oplevelser, der har været lang tid, og som Hafni ønsker men ikke lykkes med at kontrollere:

Evig flovhed forfølger hende. Eller skam er det vel. Hun forsøger at afværge den med hovedrysten og et hurtigt dum-dum. Men de utallige episoder dukker op igen og igen, hun kan ikke holde ud at tale om dem. For eksempel havde hun på et tidspunkt en kollega, en fotograf på ugeavisen, han hed Benny. /.../ Benny inviterede hende til sin fødselsdagsreception, den foregik i et forsamlingshus, og nok i kraft af deres fælles humor gav hun ham et eksemplar af den nyeste ugeavis. Hun pakkede den i en pose, som hun lagde i en kasse med en til kasse udenpå. Derefter fint silkepapir og bånd. Hun stillede kassen på gavebordet og tog et glas cava. Ved dag gry vågnede hun i panik. (s.16-17)

Jeg synes, det er vigtigt, at Helle Helle her bruger ordet *eller* i citatet, som Den Danske Ordbog (DDOc) definerer på følgende måde: „1. Bruges mellem to eller flere sideordnede led for at angive at de er alternativer 2. Bruges for at angive at det sidste led er enden måde at udtrykke noget på 2.a bruges for at forbinde to led der betegner omtrent det samme, især sådan at det sidste led præciserer eller retter det første 2.b bruges ved en ubestemt eller omtrentlig angivelse 3. i modsat fald; hvis ikke”.

Hvis jeg bruge definitioner 1 eller 3, kan jeg argumentere, at skam og flovhed er alternativer, men ifølge 2, 2a og 2b jeg kan argumentere, at hun beskriver begge på samme tid. Citatet er derfor en bred beskrivelse af følelser, fordi det kan fortolkes i forskellige måder.

I tre citater skriver Helle Helle direkte om Hafnis **skam**:

Skammen popper op på gåture, om natten, i sofaen, hos tandlægen. Ingenting hjælper. Hun frabeder sig alle gode råd. (s. 17)

Skam opstår og Hafni er ikke beskyttet mod den nogen steder. Derudover viser dette citat, at Hafni faktisk ikke er klar til seriøst at tage fat på problemet med at slippe af med skam, fordi hun afviser alle gode råd.

/.../ Engang blev der sagt: Du har fået rundere arme. Sorgen over at skulle bære de ord med sig, men også skam over ordet sorg, skam over skammen, skam over skammens skam. (s. 101)

I citatet leger Helle Helle dygtigt med sprog, bruger ordet skam og forskellige niveauer af skam. Skam og sorg står side og side her. Ifølge Ansbacher og Ansbacher (2019: 117) er sorg også en følelse af mindreværd.

Skammen er også forårsaget af en situation relateret til Hafnis romantisk relation:

Sommerferien var halvtreds uger lang. Efter de første tre bed hun hovedet af al skam og ringede til hans forældre. De fik hendes nummer og ville så få ham til at ringe til hende. Hun spurgte ham, om hun skulle komme over. / ... / (s. 106)

Helle Helle omtaler Hafnis følelsen af **skyld** direkte én gang:

Så snart hun vågnede næste morgen, voksede en slem skyldfølelse frem. Samtidig var hun en smule bange for, at hun, mens hun befandt sig på Sydfyn, skulle blive genkendt og stemplet af en fra det unavngivne supermarked, hvis nu rygtet om hendes klage havde cirkuleret. Efter en del spekulationer gik hun derop igen. Hun ville købe tre løse peberfrugter, finde den samme kassedame og komme med en venlig kommentar, dette for at blive renset. (s.86)

Forfatteren beskriver skyld som eksperter Tangney & Dearing (2002: 24-25) også beskriver dette – Hafni evaluerer sin adfærd negativt, ønsker at forbedre den, men Hafni er bange for, at klagen kan have uønskede konsekvenser for hende.

Flovhed er direkte nævnt to gange. Hafnis flovhed begynder pludselig og hun prøver at slippe af med den:

Kom i tanke om en situation med en tidligere chef. Hun havde i smug kopieret en hel kokebog i frokostpausen, og hendes chef var skridtet forbi og havde sagt: Hm, hm. Hun lå i hotelsengen og rystede voldsomt på hovedet for at få flovheden til at passere, det lykkedes næsten. Et glas vin mere hjalp også. I fjernsynet kørte et antikprogram, som en overgang optog hende meget, så hun slukkede. (s. 16)

Dette citat kunne også passe under koden ”gammel minde om socialt akavethed,” men fordi flovhed er nævnt direkte her, analyserer jeg det under koden direkte omtale.

Et anden citat giver en klar forståelse af, at Hafnis flovhed også kan manifestere sig i forbindelse med en social situation:

Flovt at dække bord på forhånd. Flovt at vente bag ruden, flovt at vente i smug bag ruden. Flovt med arrangerede bøger. Flovt med pletfrit komfur, nyt lys i stage. Flovt at lave mad i et døgn, flovt at benægte. Flovt med toilettrens i kummen, når den besøgende skal besørges. (s.77)

Begge citater viser, at Hafni føler flovhed selv uden at krænke normen eller uden hensigt at krænke dem. Derfor mener jeg, at hun tænker for meget på andres mulige negative mening om hende, hvilket er upraktisk, da det kan være forkert eller en misforståelse af andres egentlige meninger. I de beskrevne situationer mangler Hafnis selvtillid og evnen til at undgå en social sammenhæng. Det passer med den akavethed, som Plakias (2024: 71) beskriver. Derfor konkluderer jeg, at citaterne med de direkte omtale af skam, skyld og flovhed, at hun er socialt akavet.

5.1.2 Underemne: Metafor

Dette underemne inkluderer citater, hvor et ord eller en ordforbindelse overføres fra sin bogstavelige betydningssammenhæng til en billedlig brug eller som udtrykker skam, skyld eller flovhed gennem

ting eller fænomener, som symboliserer noget andet, som regel noget mere abstrakt. Så fortolker jeg citater.

5.1.2.1 Kode: Faktisk vs. ideal

Denne kode inkluderer citater 8-12 (bilag 2). Først citat af denne kode er Hafnis meget tragiske ønske:

Hafni siger: Jeg vil ikke være mig.

Jeg vil lave mig selv om.

Jeg ved ikke, hvordan jeg skal lave mig selv om. (s. 10)

Romanens hovedperson føler, at hendes faktiske selv er utilstrækkeligt, det lever ikke op til hendes egne og muligvis andres forventninger. Hun føler sig generelt utilpasset. Bevidsthed om hele selvet som utilstrækkelig er en grundlæggende karakteristika af skam (som Tangney & Dearing, 2002: 56-57 skriver). Resterende citater af denne kode (se citater 9-12 i bilag 2) er også beskrivelser af skam: efter Hafni har været hensynsløs eller upassende i sine ord, ved hun hendes faktisk selv er i en konflikt med hendes og andres ofte rimelige forventninger. Denne forståelse fremkalder seriøs utilfredshed med hendes faktisk selv:

/.../ Hun tændte lyset og fandt en folder over seværdigheder på Sydfyn. Så kom en upassende bemærkning fra for fem år siden brasende. I en social sammenhæng havde hun om en bekendt sagt: Hun er for viderekomne. Og selvom hun havde ment og stadig mener det, havde hun dukket sig hele ugen efter og gør det stadig den dag i dag. Hun er tilbøjelig til at være for åbenmundet, hvis hun befinder sig i et selskab, hvor bramfrihed hersker. Det er slet ikke hende. Men det var jo hende, så det er vel også hende. (s. 122)

Jeg ser forskellene mellem Hafnis faktiske/eget (*actual/own*) selv og ideelle/andre (*ideal/other*) selv skaber skam, flovhed og nedslåethed som beskrevet i Higgins' selvdiskrepans teori (1987). Dett kan vi klassificere som skam, fordi Hafni også ser sig selv som utilstrækkelig. Citat 9 viser også, hvordan Hafnis gode intentioner skaber en konflikt mellem hendes og andres forventninger og hurtigt får hende til at evaluere sig selv negativt:

/.../ Hun gik hen til ham og trak lakridserne op af håndtasken, hun blev helt forpustet, hun sagde: De er til dig. Anders sagde: Nej. Hun sagde: Jo, de er. Nå, sagde Anders. Hun rakte ham den franske nougat, men han gav den tilbage til hende. De tog afsked for anden gang. Så dum hun følte sig. Hun siger: undskyld, dum er ikke dækkende, undskyld mit undskyld. /.../ (s. 38)

Hafni føler sig selv dum, når hun har gode intentioner. Derfor konkluderer jeg, hun er mere tilbøjelig at se negative personlighedstræk i sig selv end positive. Hun evaluerer hele sit selv negativt på en måde, som er karakteristisk for skam.

5.1.2.3 Kode: Ønske om at nærme sig andre

Under denne kode har jeg citaterne 13 og 14 (bilag 2). Hafni siger ja for at forbedre sin tidligere adfærd, selv om hun ønsker at sige nej:

Han skulle ud til sin kone på hospicet i Trekroner, og bussen var kørt fra ham. Han ville høre, om Hafni eventuelt kunne køre ham derud, det var ikke langt. Med sin nylige upassende klukken i mente sagde hun ja. Han satte sig ind, og det lykkedes hende at lave en trepunktsvending. Ringvejen i Roskilde er ikke så bred endda, bare til oplysning. (s.22)

Det andet citat under denne kode viser, at hun nærmer sig andre for at undskylde:

/ ... / Han spurgte efter vejen til Slude, Hafni rystede på hovedet. Han cyklede videre, en noget usikker kørsel. Af en eller anden grund startede hun bilen og kørte op på siden af ham. Cyklen slog et stort slag mod grøften. Hafni undskyldte og sagde, at hun måske troede, hun vidste, hvor Slude var. Han skulle bare dreje til venstre nede efter gården. Da hun så ham forsvinde, fortrød hun sin påstand og fulgte efter. /... / (s. 78-79)

Begge citater viser, at Hafni evaluerer sin tidligere adfærd negativt, ønsker at forbedre den. Hendes indre beklagelse og reaktion indikerer skyld som Tangney & Dearing (2002: 19, 25) beskriver det. Ønsket om at nærme sig andre er en metafor for skyldfølelse.

5.1.2.4 Kode: Gammel minde om social akavethed

Denne kode består af citater 15-17 (bilag 2). Akavethed er et socialt fænomen: Det opstår i sociale situationer, når de koderne for sociale interaktioner fører til fejl eller ikke eksisterer, hvis man ikke kan få adgang til eller implementerede dem (Plakias 2024: 1-2). Plakias (2024: 74) skriver, at man følger sociale normer ud fra forventningen om at andre også gør det og tror, at andre mener, at normer bør følges. Man tænker, at en krænkelse af normer fører til andres negative opfattelse. Ifølge den samme forfatter (2024: 69) forsøger en akavet person at følge social normer, men fejler.

Hafni er klodset og hendes reaktion er upassende:

Om natten vågnede hun med et gisp. Igennem hende gik en lille mand med læderhat, Hafni boede for sytten år siden i opgang med ham. En dag var manden på vej ned ad trappen, og Hafni på vej op. Hun havde ikke hørt ham og svingede sig i høj fart omkring gelænderet, derved kom hun til at udføre en bevægelse, der slog læderhatten af ham. Hvorefter hun sagde: Halli hallo. Hun rystede voldsomt på hovedet, så meget som det lod sig gøre på en fiberpude. /.../ (s. 53)

Hafni hører forkert og siger noget, der er upassende i denne situation og lever ikke op til den anden persons forventninger:

Senere i livet mødte hun sin gamle musiklærer på et loppemarked, han sagde: Min kone har fået kol, hun har tabt otte kilo, og Hafni hørte det som kål, og sagde smilende: Ja, det taber man sig meget af. /.../ Først da hun satte nøglen i døren derhjemme, gik det op for hende, hvad det var, han havde sagt, og hun nærmest faldt ind i huset med fire godt brugte tallerkener fra stellet Sonja i favnen, de havde kostet en tyver, og sidenhen tog hun sig selv i utallige gange at ønske, at også musiklæreren ville udånde, men da det endelig skete omkring tre år efter, havde det ingen effekt, hans triste, forundrede øjne spøger i SuperBest og på hele Sigerslevvestervej. (s. 72)

Hafnis gamle ulykke fra en personalefest:

/.../ Hafni vendte sig i sengen. Ugleskrig, alle disse ugler. Og så en pludselig personalefest i en kantine for syvogtyve år siden, iført buksedragt. Ved bordet fik hun plads over for en anden vikar, en fyr ved navn Rasmus. Nogle gange ved arkivskabet

strejfede han hendes arm. /.../ Inden forretten sneg hun et pebermyntebolsje i munden, og da han kort efter sagde noget sjovt, kiggede alle på ham og grinede, hun grinede højest. Alle kiggede derfor på hende, og så fløj pebermyntebolsjet ud af hendes mund og langt hen ad bordet. Rejsesalaten ankom. (s. 130)

Hafni forsøger at følge social normer, men fejler. Selv mange år senere kan Hafni ikke undgå at mindes sådanne episoder, hun kan ikke glemme dem. Hafni husker dem hele sit liv, men analyser dem stadig ikke. Det er svært at sige, om det her er skam, skyld eller flovhed, men at man kan kalde det social akavethed generelt, som Plakias (2024: 1-2, 69) beskriver. Crozier (2006: 104-105) forbinder akavethed med flovhed, ifølge Plakias (2024: 143) kan akavethed også ofte føre til skam, især når man husker sin egen tidligere akavet adfærd. Hafni evaluerer ikke sig selv negativt som er typisk for skam eller hendes adfærd negativt som er typisk for skyld (Tangney & Dearing 2002: 24-25). Jeg ser hendes tanker som en præsentation af underskud af det sociale selv, der forårsager flovhed (Crozier 2006: 104-105).

5.1.2.5 Kode: Løgn eller flugt

Løgn og flugt er begge måder at undgå noget social situation, og de optræder i romanen både i kombination og separat. Citaterne 18-25 (bilag 2) er kategoriseret under denne kode. Undgåelse er relateret til skam og flovhed, så jeg skal analysere andre detaljer af specifikke situationer. Hafni lyver i en social situation, frygten for at nogen afslører hendes løgn er så intens, hun beslutter for at flygte fra stedet, hvor situationen opstod:

/.../ Du indskrev dig som Anita Madsen, sagde kvinden, og Hafni sagde: Jeg hedder Hafni, du kan se mit kørekort også, hvorefter hun fremdrog det. Kvinden forholdt sig tavs, men ændrede navnet, og Hafni sagde: Ja, det er ikke helt almindeligt. / ... /

Men stadig emmede værelset af skepsis, hun kunne næsten ikke være der, eller hun kunne faktisk ikke være der, så hun forlod det, fandt en smutvej ud gennem en lille gårdhave og smålob op ad sidegaden. /.../ (s. 82)

Flugt hjælper hende undgå yderligere social interaktion med en person, som hun har løjet for. Følelsen er også meget intens og at sige et konkret forkert navn er en seriøs moralsk overtrædelse. Det passer med Tangney & Dearings (2002: 24-25) og Croziers (2006: 121) beskrivelser af skam

som en moralsk og intens følelse. Sådan udtrykker Helle Helle Hafnis skam. Hafnis resterende løgne er af to typer; til den første tilhører citaterne 19, 20 og til det andet citat 22, 24. Jeg bringer eksempler på forskellige typer. For det første, tilfælde er der sket noget, som hun ikke vil indrømme overfor andre:

/.../ Hun har set en sort svane ved havnen hjemme, tit går hun derned i sin gamle jakke fra Only. Hun indleverede den til genbrug dagen før afrejse, men fortrød og hentede den igen en time efter. Hun sagde, det var hendes søsters, og at hendes søster havde grædt. (s.20)

I de andre tilfælde Hafni banger for at udtrykke sine virkelige ønsker:

Hafni siger: Kender du det, at man gennem en årrække gradvist holder op med at se frem til socialt samvær, og når venner og bekendte siger: Vi glæder os til i morgen, eller: Hvor bliver det dejligt at sludre, tænker man oftere og oftere: Hvorfor lyver de, ingen glæder sig jo oprigtigt.

/.../ Man skærer mere og mere af, frokoster, udflugter, og på sin fødselsdag ønsker man sig allermest at sidde alene med et ostebord. Når børnene er på for eksempel Roskilde, kan man finde på at fæke en middag pr.sms. Man skriver 'Høns i asparges! Jordbærtærte!' Og hvis de kommer hjem og spørger efter rester, svarer man: Alt desværre aflyst, Karen forkølet. (s.76)

I begge tilfælde er det Hafnis frygt for, at andre evaluerer hende negativt og tab respekt i andres øjne, fordi hun ikke lever ikke op til deres forventninger og normer. Hun ser opfyldelsen af sine ønsker som en krænkelse af sociale normer. Hun er bange for at fortælle sandheden selv til sine børn og sin søster. Crozier (2006: 121, 104-105) forbinder frygt med krænkelse af sociale normer og tab af respekt i andres øjne med flovhed. Derfor argumenterer jeg, at Hafni forsøger at undgå flovhed, og at hun flygter, når hun opfører sig upassende i en social situation. Hun også flygter for at undgå et flovt møde:

/.../ Hun nikkede, og han nikkede tilbage, og så snublede han over et tæppehjørne og hun måtte hurtigt skjule sit underansigt bag servietten. Men en klukkende halslyd undslap hende, og hun tror, at han hørte det. Han var tydeligvis ilde berørt, sparkede tæppet på plads.

Han stod ved receptionen, da hun kom ned for at tjekke ud. Hun skyndte sig op igen, låste sig ind på værelset og blev ved med at lede i skabet og under sengen, som om hun havde glemt noget. Så tog hun sig sammen og gik ned, og han var gudskelov væk. (s. 19)

Hafni flygter af frygt for at nogen kan se hende i hundedragt:

Hjemmefra havde hun set, at der var swimmingpool, og derfor medbragte hun bikini. Der var ingen badekåbe på værelset som ellers lovet, så hun besluttede at gå derhen i hundedragten. /.../ En ung mand dukkede op med en svaber, så hun pilede ind i saunanen. Den var lykkeligvis ikke tændt. Hun satte sig på den nederste bæk og bed negle. Det brummede et sted fra. Da hun lukkede sig ud igen, var han borte, og hun afførte sig dragten og klatrede i vandet. (s. 32-33)

Her er ingen egentlig krænkelse eller negativ selvevaluering. Jeg ser her Hafnis frygt for tab af respekt i andres øjne. Dette gælder også citat 23 (det fulde citat kan ses i bilag 2), som indholder samme tendenser. Hafni forsøger at undgå en mulig præsentation af underskud af det sociale selv som, og ifølge Crozier (2006: 121) er den begivenhed som oftest forårsager flovhed.

5.2 Emne: Andre udtryk for mindreværd

5.2.1 Kode: Skifte sko

Hafnis skoskift er en detalje i romanen, som fortjener opmærksomhed. At skifte sko er en metafor. Denne kode inkluderer syv citater (citaterne 26-32 i bilag 2). Citat 26 og 27 har det samme betydning, og citat 30 og 32 er meget ens, derfor analyserer jeg fem citater ud af syv. Hafni synes, at skoene og skoskift er ubehagelige, men når hun er ude med andre, tager hun sine sko på:

Hun vaskede sig og kom i tøjet, lagde makeup og satte håret. Skiftede fra pumps til kondisko og tilbage igen. Rummet sejlede, og hun gik ned til morgenmad. (s. 17)

/.../ De evige pumps i hånden. I hendes bil er der to huller i gulvmåtten ved føresædet. /.../ Den tids stive kondisko. /.../ (s. 66)

/.../ Et sug a la hjemve gik gennem hende. Men hun havde jo ikke hjemve. Hun bevægede tæerne i sine kondisko, havde ikke fået skiftet til pumps. Tjerenen sagde: Skulle det være en kaffe? Hun rystede smilende på hovedet. /.../ (s.95)

I Tranekær kom hun forbi en kro, og hun kunne lige så godt tage lidt mad på vejen. Hun shinede sig op, satte flyvsk hår bag ørerne. At skife sko under førersædet er sværere, end man skulle tro, og gør man det med bildøren på klem, bliver skoskiftet som regel bemærket. Hun trippede ind. /.../ (s. 110)

Jeg fortolker disse citater som Hafnis tro på, at hun må have sko på foran andre og at mangel på sko er krænkelser af etikette. Overtrædelse af etikette kan føre til andres negative opfattelse. Helle Helle antyder ikke, at andre bemærker denne detalje eller hvad andre synes, derfor tror jeg, dette handler om Hafnis personlige usikkerhed. Usikkerhed er form af mindreværd (se ovenfor i kapitel 4.1) og er defineret som ”ubeslutsomhed eller manglede selvtillid med deraf følgende tøvende adfærd” (DDOd). Hvis Hafni havde ikke skiftet til pumps (se citater 29 og 31 på bilag 2), synes hun, at situationen er bemærkelsesværdig. Citat 31 tilføjer ny information med en ny betydning:

/.../ Han mente, den måtte være halv et, han sagde: Baren er stadig åben, har du lyst til et glas? Jeg har bare tæer, sagde Hafni, og han sagde: Ingen ser det. (s. 131)

I modsætning til de foregående citater, kan jeg drage den konklusion, at Hafnis frygt for andre menneskers mulige negative meninger ikke er helt ubegrundet og ikke udelukkende er hendes egen indbildning. Det er dog kun én persons mening. Romanen beskriver vores tid, hvor mange mennesker foretrækker komfort i alle situationer.

6. KONKLUSION

I introduktionen til min opgave stillede jeg tre forskningsspørgsmål, som jeg vil nu besvare baseret på min analyse.

Hvad forårsager Hafnis følelser af mindreværd?

Nexo og Arena (2016: 68) finder, at hovedpersonerne i Helle Helles romaner generelt er socialt akavede. Min analyse viser, at dette også er tilfældet med Hafni i romanen ”Hafni fortæller”. Hun er socialt akavet – min analyse viser, at hun har problemer med at følge og forstå normen og samt hvilke forventninger andre har. Derfor reagerer hun upassende. Hendes mindreværd begynder oftest med en præsentation af underskud af det sociale selv i sociale situationer og af frygt for andres negative evaluering eller tab af respekt i andres øjne. Hun tør ikke udtrykke sine virkelige ønsker, ikke engang for sin familie.

Hvilke følelser af mindreværd beskriver Helle Helle?

Min analyse viser, at Hafnis mindreværd forekommer primært i form af skam, skyld, flovhed eller usikkerhed. Ifølge indholdsanalysen dominerer flovhed og skam for Hafni. Jeg finder flovhed tolv gange og skam ni gange i de toogtredivende citater, og i citat 1 omtaler Helle Helle dem begge. Jeg synes, Helle Helle bruger ord *eller* i citat 1 på en måde, som er en bred beskrivelse af følelser skam og flovhed. I de resterende af citater kan skam, skyld og flovhed skelnes ud fra forskellige egenskaber. Nogle gange kan det være svært at vide, hvilken af de tre følelser citaterne beskriver, men det er tydeligt, at Hafni føler social akavethed. Usikkerhed optræder i syv citater og skyld i tre citater. Ifølge denne forekomst af skam og skyld og baseret på Tangney & Dearing (2002: 57) konkluderer jeg, at Hafni har tilbøjelighed til at føle skam, som en reaktion på en specifik oplevelse og hun evaluerer oftest sig selv negativt, og ikke *egen adfærd* negativt som er tilfældet med skyld.

Hvordan manifesterer disse følelser sig?

Helle Helle bruger færre ord og flere metaforer for at manifestere Hafnis skam, skyld eller flovhed og kun én metafor for hendes usikkerhed. Jeg synes, det er relativt nemt (med nogle undtagelser), at genkende de forskellige former for mindreværd i romanen med hjælp fra min teori.

Hafnis skam er relateret til en dyb utilsfredshed med sit faktiske selv, med følelsen af at hele hendes selv er utilstrækkeligt. Begivenhederne relateret til skam er ikke Hafnis indbildning, disse begivenheder er altid sket. Helle Helle bruger ikke humor, når hun skriver om oplevelsen af skam. Hafnis skyld manifesterer fra beklagelse af hendes tidligere utilpassede adfærd og hun nærmer sig andre for at forbedre det. Derfor siger hun ja, hvor når hun ønsker at sige nej. Hafnis flovhed er oftest relateret til hendes undgåelse af sociale kontekster. Hun lyver endda overfor sine børn og søster og flygter fra socialt ubehagelige situationer (ofte efter at have sagt noget upassende). Derfor konkluderer jeg igen, at hun har problemer med at følge normer og hun ser sig selv gennem andres øjne og kun fokuserer på de negative aspekter. Analysen viser, at gamle minder om social akavethed spiller også en vigtig rolle for Hafnis mindreværd i form af flovheden og hun kan ikke glemme negative begivenheder mange år senere, hun har haft disse følelser hele sit liv.

Jeg finder det mest interessante fund i min analysen er Hafnis holdning til at skifte sko og dens forbindelse med mindreværd. Hun synes, at skoskift og sko er ubehagelige, men når hun er i selskab med andre, må hun altid have sine sko på. Hvis Hafni ikke havde skiftet til pumps, synes hun, det situation er bemærkelsesværdig. I min optik tænker hun, at det er en krænkelse af etikette at have de forkerte sko på. At skifte sko er ikke et forbigående aspekt for Hafni i romanen. Skoskift viser hendes følelse af mindreværd i form af usikkerhed.

Min indholdsanalyse viser, at skam, skyld og flovhed er følelser, Hafni kan ikke kontrollere. Hun analyser dem ikke. Hendes reaktion på skam og flovhed er at rystepå hovedet, flygte eller lyve. Når hun føler skyld, gør hun ting, hun egentlig ikke har lyst til. Hun gør ikke noget for at hjælpe sig selv forstå og glemme sin følelser af skam, skyld eller flovhed.

7. DISKUSSION

Min opgaves formål var at undersøge følelser af mindreværd i romanen ”Hafni fortæller”. Jeg synes, dette emne er vigtigt, fordi følelser af mindreværd er menneskelige, men ubehagelige og for det meste er uudtalte.

Følelse af mindreværd kommer til udtryk på forskellige måder. Det er ofte svært at skelne skam fra lignende følelser, især skyld og flovhed. I forbindelse med min undersøgelse formulerede jeg forskningsspørgsmål om hvad forårsager romanens hovedpersons følelser af mindreværd, hvilke følelser af mindreværd beskriver Helle Helle og hvordan manifesterer disse følelser sig. Jeg brugte en indholdsanalyse, fordi denne metod forkuserer på indholdet af teksten og fortolkningen.

Jeg analyserer forskellige udtryk for følelser af mindreværd hos romanens hovedperson, som ikke lader til at kunne kontrollere disse. Jeg håber, min opgave kan hjælpe med at bedre forstå følelser af mindreværd.

Min analyse viser at Helle Helle bruger direkte omtale af følelser af mindreværd mindre og metaforisk omtale mere. Fra min undersøgelse kan jeg konkludere at hovedperson har problemer med at følge og forstå normen, og hvilke forventninger af andres er bag disse normer. Resultaterne af analysen viser, at Helle Helle oftest beskriver skam og flovhed, men også skyld, usikkerhed, og at hovedpersonen har tilbøjelighed til skam. Min teori, som beskrev definitioner på begrebet skam, skyld og flovhed, gjorde det relativt nemt for mig at genkende forskellige former af mindreværd i romanen og beskrive hvordan disse følelser manifesterer sig. Ifølge min analyse kan jeg også sige, at usikkerhed er den eneste form af mindreværd, som hovedpersonen nogle gange kontrollerer.

I fremtidige undersøgelser kunne man sammenligne Hafnis følelser, hvordan de ændrer sig over tid i romanen og ”Hey Hafni” (2025). I romanen ”Hafni fortæller” skriver Helle Helle også om hovedpersons ønske at bryde fri fra sine gamle livsmønstre. Jeg synes, at mange mennesker må håndtere dette emne i deres liv, derfor dette kunne undersøges nærmere. Desuden bruger Helle Helle i ”Hafni fortæller” uden at dømme igen og igen nogle ting og tilstande som forsythia (blomst), hundekostume, måger, mørke, strømper, traktorer og ugler. Så måske kunne man undersøge, hvordan disse objekter er relateret til Hafni og hendes følelser.

8. RESÜMEE

Tartu Ülikooli Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Maailma keelte ja kultuuride kolledž

Skandinavistika osakond: Taani keel ja kirjandus

Bakalaureusetöö: ”Hafni føler mindreværd. En undersøgelse af føleser af mindreværd i Helle Helle roman ”Hafni fortæller” / „Hafni tunneb alaväärsust. Uurimus alaväärsustunnetest Helle Helle romaani „Hafni fortæller” põhjal“, 45 lk

Autor: Karmen Välja

Juhendaja: Mie Mortensen, MA

Tartu 2026

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida, kuidas väljendab Taani rahvusvaheliselt tuntud ja oma teostes alati omapoolsete hinnangute andmist vältiv ilukirjanduslik autor Helle Helle romaanis „Hafni fortæller” (2023) alaväärsustundeid. Need tunded on inimestele sageli omased, aga nendest tavaliselt ei räägita. Oma uurimuse läbiviimiseks kasutan ma kvalitatiivse tekstianalüüsi meetodit, mis keskendub teksti sisule ja tõlgendamisele. Uurimuseks kogusin romaanist kolmkümmend kaks erinevatest tsitaatidest koosnevat näidet.

Töö esimeses osas annan ma ülevaate Helle Helle taustast ja loomingust, tutvustan romaani „Hafni fortæller” sisu ja teen kokkuvõtte alaväärsustunnete kajastamisest Helle Helle varasemates tekstides. Töö meetodi osas tutvustan oma uurimismeetodit, põhjendan selle valikut ja kirjeldan oma töö käiku. Töö teoreetilises osas kirjutan alaväärsustunnete sh häbi, süütunde ja piinlikkuse definitsioonidest ja olemusest. Analüüsiosas analüüsin romaanist kogutud tsitaate. Järgneb töö tulemuste esitamine.

Esiteks näitab minu poolt läbiviidud analüüs, et romaani peategelane ei mõista sageli norme ja teiste ootusi tema käitumise ning sõnade suhtes, reageerib sotisaalsetes olukordades sobimatult ja tunneb hirmu teiste võimaliku negatiivse hinnangu ees. Teiseks, romaanis domineerivad alaväärsustunded on piinlikkus ja häbi, esineb süütunnet ja ebakindlust. Analüüsi tulemus võimaldab teha ka järelduse, et peategelasel on kalduvus tunda häbi, sest olukorras, mis võib tekitada häbi- või süütunnet, hindab ta

enamasti negatiivselt iseennast (mitte oma käitumist, nagu see on omane süütundele). Kolmandaks näitab analüüs, et häbi, süütunne, piinlikkus ja ebakindlus avalduvad erineval viisil ja neid on (mõne erandiga) kerge nende erinevate tunnuste põhjal romaanist ära tunda. Oma häbi, süütunnet ja piinlikkust ei suuda peategelane kontrollida, üksnes oma ebakindlusest suudab ta mõnikord üle olla. Ma loodan, et minu uurimus aitab kaasa alaväärsustunnete paremale mõistmisele.

10. ANNOTATSIOON

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida, kuidas väljendab Helle Helle romaanis „Hafni fortæller” (2023) alaväärsustundeid. Uurimus põhineb romaanist kogutud tsitaatide analüüsimisel. Uurimuse läbiviimiseks on kasutatud kvalitatiivse tekstianalüüsi meetodit. Töö koosneb sissejuhatusest, autori tausta ja loomingut kirjeldavast osast, teoreetilisest raamistikust alaväärsustunnete (sh eelkõige häbi, süütunde ja piinlikkuse) kohta, meetodi ja töökäigu tutvustusest, analüüsiosast, analüüsi põhjal järelduste tegemisest ja kokkuvõttest. Töö tulemus näitab, et romaani peategelasel on raske mõista ja järgida sotsiaalseid norme. Kõige sagedamini esinevad romaanis alaväärsustunnetest piinlikkus ja häbi, esineb ka süütunnet ja ebakindlust. Helle Helle kasutab alaväärsustunnete väljendamiseks peamiselt metafoore.

Märksõnad: Helle Helle, alaväärsustunded, häbi, piinlikkus, süütunne, ebakindlus.

LITTERATUR

Primærlitteratur

Helle Helle (2023): Hafni fortæller: roman. Helle Helle og Gutkind forlag A/S, København 2023

Sekundærlitteratur

Ansbacher, H. L. and Ansbacher, R. R. (2019). "The Individual Psychology of Alfred Adler: systematic presentation in selections from his writings" New York Basic Books, INC
<https://adler.institute/wp-content/uploads/2019/01/Individual-Psychology-Alfred-Adler-min.pdf>

Bengtsson, M. (2016). "How to plan and perform a qualitative study using content analysis." NursingPlus Open, 2. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>

Brachfeld, O. (1999). "Inferiority Feelings: In the Individual and the Group" Oxford: Taylor & Francis Group.

Crozier, W. Ray (2006). "Blushing and the Social Emotions The Self Unmasked." Palgrave Macmillan.

DDOa= Den Danske Ordbog (u.å). Mindreværd. I Den Danske Ordbog:
<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=mindrev%C3%A6rd> (hentet 24.februar 2026).

DDOb= Den Danske Ordbog (u.å). Skam. I Den Danske Ordbog:
<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=skam> (hentet 17. januar 2026).

DDOc= Den Danske Ordbog (u.å). Eller. I Den Danske Ordbog:
<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=eller> (hentet 11. april 2026).

DDOd= Den Danske Ordbog (u.å) Usikkerhed. I Den Danske Ordbog:
<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=usikkerhed> (hentet 18. maj 2026).

Gilbert, P. (2000). "The Relationship of Shame, Social Anxiety and Depression: The Role of the Evaluation of Social Rank" (s.174-189). Clinical Psychology and Psychotherapy: 2000, 7 (3).

Harboe, T. (2013). "Method and Project writing – an Introduction." 2nd edition 2013. Danish language edition. Samfundslitteratur.

Higgins, E. T. (1987). "Self-Discrepancy: A Theory Relating Self and Affect." *Psychological Review*, 94, 319-340. https://www.researchgate.net/profile/E-Higgins-2/publication/19545638_Self-Discrepancy_A_Theory_Relating_Self_and_Affect/links/545b9c460cf249070a7a77de/Self-Discrepancy-A

Krogh Hansen, P. (2011). "Lidt har også ret. Helle Helles forfatterskab imellem minimalisme og realisme." (s. 13-40). *Hvor lidt der skal til : en bog om Helle Helles forfatterskab / redigeret af Jørgen Aabenhus, Anita Nell Bech Albertsen, Per Krogh Hansen*. Odense : Syddansk Universitetsforlag; [København] : Rosinante, 2011.

Mikkelsen, M. (2011). "Helle Helle som danskelærerlitteratur". (s. 227-247). "Lidt har også ret. Helle Helles forfatterskab imellem minimalisme og realisme." "Hvor lidt der skal til : en bog om Helle Helles forfatterskab" / redigeret af Jørgen Aabenhus, Anita Nell Bech Albertsen, Per Krogh Hansen. Odense : Syddansk Universitetsforlag; [København] : Rosinante, 2011

Mogensen N. og Rothstein K. (2010). "Fra Hvium til Kilimanjaro" (s. 303-339). *Kort fortalt. Danske noveller 2000-2010.* 2010 Forfatterne/Tiderne Skifter. Tryk: Nørhaven, Viborg 2.udgave, 1.oplag. Printed in Denmark 2011.

Nexo, T. A. og Arena (2016). "Vidnesbyrd fra Velfærdstatten. Lighed, frihed, sammenbrud. Social mobilitet og eksistentiel udsathed hos." (s. 41-71).

Plakias, A. (2024). "Awkwardness. A theory". Oxford University Press, 2024.

Rasmussen, B. C. (25.08.2023 kl 20:00). Interview. "Det er uædelt at føle skam, siger Helle Helle. Men selv er hun fuld af den." *Kristeligt Dagblad*. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/det-er-uaedelt-foele-skam-siger-helle-helle-men-selv-er-hun-fuld-af-den> (hentet 17 januar 2026).

Schreier, M. (2012, 2013). "Qualitative Content Analysis in Practice." Los Angeles (Calif.) [etc.] : SAGE, 2012, 2013.

Svindseth, M. F. & Crawford, P. (2019). "Humiliation: Mental Health and Public Shame." Bingley: Emerald Publishing Limited, 2019, 1st ed.

Tangney, J. P. & Dearing, R. L. (2002). "Shame and guilt". New York: Guilford Publications, 2002. 2nd ed.

Truelsen, M-L og Sørensen A. F. (26.03.2025 kl 14:02). Interview. "Helle Helle er besat af, hvad andre tænker om hende: "Jeg bruger sygeligt meget tid på det."" alt. <https://www.alt.dk/artikler/helle-helle-besat-af-andres-mening/5548818> (hentet 17 januar 2026).

van der Liet, H. (2012). "Der skal vel også lidt kød på: sonderinger i nyere dansk prosa med særligt hensyn til Helle Helle." In H. Van der Liet & M. Norde (Eds.), *Language for its own sake : essays on language and literature offered to Harry Perridon* (pp. 159-187). (Amsterdam Contributions to scandinavian studies; No. 8). Scandinavisch Instituut Universiteit van Amsterdam.

Forklarende kodningsliste

Tabel 1. Emne: skam, skyld, flovhed

underemne	Kode	forklaring
ord	direkte omtale	Her bruger man ord skam, skyld eller flovhed
metafor	faktisk vs. ideal	Hafni eller andres indbildning af ideal Hafni og faktisk Hafni er anderledes. Hun tænker: hun er utilstrækkelig, værdiløs
metafor	ønske om nærmer sig andre	Hafni nærmer sig andre for at forbedre hendes tidligere adfærd
metafor	gammel minde om socialt akavethed	Hafni kan ikke glemme en ulykke, der skete for år siden
metafor	løgn eller flugt	Hafni lyver eller flygter i sociale situation, ofte efter hun reageret upassende

Tabel 2. Emne: andre udtryk for mindreværd

underemne	kode	forklaring
metafor	skifte sko	Hafni tror, hun må have skoen foran andre mennesker, så skifter hun sko

Tabel 3. Citater

Citat-nummer	Citat	Side	Emne	Under-emne	Kode
1.	Evig <u>flovhed</u> forfølger hende. Eller <u>skam</u> er det vel. Hun forsøger at afværge den med hovedrysten og et hurtigt dum-dum. Men de utallige episoder dukker op igen og igen, hun kan ikke holde ud at tale om dem. For eksempel havde hun på et tidspunkt en kollega, en fotograf på ugeavisen, han hed Benny. /.../ Benny inviterede hende til sin fødselsdagsreception, den foregik i et forsamlingshus, og nok i kraft af deres fælles humor gav hun ham et eksemplar af den nyeste ugeavis. Hun pakkede den i en pose, som hun lagde i en kasse med en til kasse udenpå. Derefter fint silkepapir og bånd. Hun stillede kassen på gavebordet og tog et glas cava. Ved daggry vågnede hun i panik.	16-17	<u>Skam,</u> <u>skyld,</u> <u>flovhed</u>	Ord	Direkte omtale
2.	Kom i tanke om en situation med en tidligere chef. Hun havde i smug kopieret en hel kokebog i frokostpausen, og hendes chef var skridtet forbi og havde sagt: Hm, hm. Hun lå i hotelsengen og rystede voldsomt på hovedet for at få <u>flovheden</u> til at passere, det lykkedes næsten. Et glas vin mere hjalp også. I fjernsynet kørte et antikprogram, som en overgang optog hende meget, så hun slukkede.	16	<u>Skam,</u> <u>skyld,</u> <u>flovhed</u>	Ord	Direkte omtale
3.	<u>Skammen</u> popper op på gåture, om natten, i sofaen, hos tandlægen. Ingenting hjælper. Hun frabeder sig alle gode råd.	17	<u>Skam,</u> <u>skyld,</u> <u>flovhed</u>	Ord	Direkte omtale
4.	<u>Flovt</u> at dække bord på forhånd. <u>Flovt</u> at vente bag ruden, <u>flovt</u> at vente i smug bag ruden. <u>Flovt</u> med arrangerede bøger. <u>Flovt</u> med pletfrit komfur, nyt lys i stage. <u>Flovt</u> at lave mad i et døgn, <u>flovt</u> at benægte. <u>Flovt</u> med toilettrens i kummen, når den besøgende skal besørge.	77	<u>Skam,</u> <u>skyld,</u> <u>flovhed</u>	Ord	Direkte omtale
5.	Så snart hun vågnede næste morgen, voksede en slem <u>skyldfølelse</u> frem.	86	<u>Skam,</u> <u>skyld,</u>	Ord	Direkte omtale

	Samtidig var hun en smule bange for, at hun, mens hun befandt sig på Sydfyn, skulle blive genkendt og stemplet af en fra det unavngivne supermarked, hvis nu rygter om hendes klage havde cirkuleret. Efter en del spekulationer gik hun derop igen. Hun ville købe tre løse peberfrugter, finde den samme kassedame og komme med en venlig kommentar, dette for at blive rensat.		flovhed		
6.	/... / Engang blev der sagt: Du har fået rundere arme. Sorgen over at skulle bære de ord med sig, men også <u>skam</u> over ordet sorg, <u>skam</u> over <u>skammen</u> , <u>skam</u> over <u>skammens skam</u> .	101	<u>Skam</u> , skyld, flovhed	Ord	Direkte omtale
7.	Sommerferien var halvtreds uger lang. Efter de første tre bed hun hovedet af al <u>skam</u> og ringede til hans forældre. De fik hendes nummer og ville så få ham til at ringe til hende. Hun spurgte ham, om hun skulle komme over. /.../	106	<u>Skam</u> , skyld, flovhed	Ord	Direkte omtale
8.	Hafni siger: Jeg vil ikke være mig. Jeg vil lave mig selv om. Jeg ved ikke, hvordan jeg skal lave mig selv om.	10	<u>Skam</u> , skyld, flovhed	Metafor	Faktisk vs. ideal
9.	/.../ Hun gik hen til ham og trak lakridserne op af håndtasken, hun blev helt forpustet, hun sagde: De er til dig. Anders sagde: Nej. Hun sagde: Jo, de er. Nå, sagde Anders. Hun rakte ham den franske nougat, men han gav den tilbage til hende. De tog afsked for anden gang. Så dum hun følte sig. Hun siger: undskyld, dum er ikke dækkende, undskyld mit undskyld. /.../	38	<u>Skam</u> , skyld, flovhed	Metafor	Faktisk vs. ideal
10.	De at møde mennesker, der har mistet. I mange år sagde hun intet, så begyndte hun at buse ud med sin deltagelse i helt forkerte sammenhænge. En efterladt havde strammet sig op til fest, og så kom Hafni hen og mindede om bortopererede kropsdele og det palliative team. /.../ Hafni siger: Det kunne du aldrig finde på, du har så meget finfølelse, jeg ved godt, det har sine triste grunde, men i det mindste kom der finfølelse ud af det, og	65	<u>Skam</u> , skyld, flovhed	Metafor	Faktisk vs. ideal

	tidlig læring, nej, stop, det må du virkelig undskylde, jeg ville så gerne kunne holde dine sigende pauser, er led og ked af min dårlige vane med at køre løs, jeg har den desværre ikke fra fremmede, ikke for at kritisere, kan du huske, man sagde det?				
11.	/.../ Hun tændte lyset og fandt en folder over seværdigheder på Sydfyn. Så kom en upassende bemærkning fra for fem år siden brasende. I en social sammenhæng havde hun om bekendt sagt: Hun er for viderekomne. Og selvom hun havde ment og stadig mener det, havde hun dukket sig hele ugen efter og gør det stadig den dag i dag. Hun er tilbøjelig til at være for åbenmundet, hvis hun befinder sig i et selskab, hvor bramfrihed hersker. Det er slet ikke hende. Men det var jo hende, så det er vel også hende.	122	<u>Skam,</u> skyld, flovhed	Metafor	Faktisk vs. ideal
12.	/.../ En kvinde forsovede øjne åbnede, Hafni siger: Jeg ville have sagt: Undskyld, jeg forstyrrer, jeg tror, barnet græder. I stedet sage hun: Den græder. Uden at svare skred kvinden forbi hende og ned til barnevognen, som hun kørte om bag huset.	160	<u>Skam,</u> skyld, flovhed	Metafor	Faktisk vs. ideal
13.	Han skulle ud til sin kone på hospicet i Trekroner, og bussen var kørt fra ham. Han ville høre, om Hafni eventuelt kunne køre ham derud, det var ikke langt. Med sin nylige upassende klukken i mente sagde hun ja. Han satte sig ind, og det lykkedes hende at lave en trepunktsvending. Ringvejen i Roskilde er ikke så bred endda, bare til oplysning.	22	Skam, <u>skyld,</u> flovhed	Metafor	Ønske om at nærme sig andre
14.	/.../ Han spurgte efter vejen til Slude, Hafni rystede på hovedet. Han cyklede videre, en noget usikker kørsel. Af en eller anden grund startede hun bilen og kørte op på siden af ham. Cyklen slog et stort slag mod grøften. Hafni undskyldte og sagde, at hun måske troede, hun vidste, hvor Slude var. Han skulle bare dreje til venstre nede efter gården. Da hun så ham forsvinde, fortrød hun sin	78-79	Skam, <u>skyld,</u> flovhed	Metafor	Ønske om at nærme sig andre

	påstand og fulgte efter. /.../				
15.	Om natten vågnede hun med et gisp. Igennem hende gik en lille mand med læderhat, Hafni boede for sytten år siden i opgang med ham. En dag var manden på vej ned ad trappen, og Hafni på vej op. Hun havde ikke hørt ham og svingede sig i høj fart omkring gelænderet, derved kom hun til at udføre en bevægelse, der slog læderhatten af ham. Hvorefter hun sagde: Halli hallo. Hun rystede voldsomt på hovedet, så meget som det lod sig gøre på en fiberpude. /.../	53	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	Gammel minde om socialt akavethed
16.	Senere i livet mødte hun sin gamle musiklærer på et loppemarked, han sagde: Min kone har fået kol, hun har tabt otte kilo, og Hafni hørte det som kål, og sagde smilende: Ja, det taber man sig meget af. /.../ Først da hun satte nøglen i døren derhjemme, gik det op for hende, hvad det var, han havde sagt, og hun nærmest faldt ind i huset med fire godt brugte tallerkener fra stellet Sonja i favnen, de havde kostet en tyver, og sidenhen tog hun sig selv i utallige gange at ønske, at også musiklæreren ville udånde, men da det endelig skete omkring tre år efter, havde det ingen effekt, hans triste, forundrede øjne spøger i SuperBest og på hele Sigerslevvestervej.	72	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	Gammel minde om socialt akavethed
17.	/.../ Hafni vendte sig i sengen. Ugleskrig, alle disse ugler. Og så en pludselig personalefest i en kantine for syvogtyve år siden, iført buksedragt. Ved bordet fik hun plads over for en anden vikar, en fyr ved navn Rasmus. Nogle gange ved arkivskabet strejfede han hendes arm. /.../ Inden forretten sneg hun et pebermyntebolsje i munden, og da han kort efter sagde noget sjovt, kiggede alle på ham og grinede, hun grinede højest. Alle kiggede derfor på hende, og så fløj pebermyntebolsjet ud af hendes mund og langt hen ad bordet. Rejsesalaten ankom.	130	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	Gammel minde om socialt akavethed

18.	/.../ Hun nikkede, og han nikkede tilbage, og så snublede han over et tæppehjørne og hun måtte hurtigt skjule sit underansigt bag servietten. Men en klukkende halslyd undslap hende, og hun tror, at han hørte det. Han var tydeligvis ilde berørt, sparkede tæppet på plads. Han stod ved receptionen, da hun kom ned for at tjekke ud. Hun skyndte sig op igen, låste sig ind på værelset og blev ved med at lede i skabet og under sengen, som om hun havde glemt noget. Så tog hun sig sammen og gik ned, og han var gudskelov væk.	19	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	Løgn eller <u>flugt</u>
19.	/.../ Hun har set en sort svane ved havnen hjemme, tit går hun derned i sin gamle jakke fra Only. Hun indleverede den til genbrug dagen før afrejse, men fortrød og hentede den igen en time efter. Hun sagde, det var hendes søsters, og at hendes søster havde grædt.	20	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	Løgn eller <u>flugt</u>
20.	Da de kom til Høm, gik det op for hende, at hun ikke havde fået sin rejsetaske med fra bilen, derfor måtte de en tur tilbage. Hun kunne ikke huske præcis, hvor hun holdt, men omsider fandt de bilen på en forladt parkeringsplads. /.../ Taxichaufføren sagde: Den var ikke god. Han så flere gange ud til at undre sig over, at hun ikke havde taget sin egen bil, så Hafni sagde: Der er nogle problemer. /.../ Han begyndte på en udredning om prisforskellene på de to firmaer, men så svingede de til alt held op mod Sørup Herregaard.	29-30	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	Løgn eller <u>flugt</u>
21.	Hjemmefra havde hun set, at der var swimmingpool, og derfor medbragte hun bikini. Der var ingen badekåbe på værelset som ellers lovet, så hun besluttede at gå derhen i hundedragten. /.../ En ung mand dukkede op med en svaber, så hun pilede ind i saunaen. Den var lykkeligvis ikke tændt. Hun satte sig på den nederste bænk og bed negle. Det brummede et sted fra. Da hun lukkede sig ud igen, var han borte, og hun afførte sig	32-33	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	Løgn eller <u>flugt</u>

	dragten og klatrede i vandet.				
22.	Hun defilerede også en del rundt på pladsen. At være blandt campisterne var, som når hun går i Netto og tager en tilfældig vare alene for at kunne stå i en lang kø tæt op ad tavse fremmede. Men hendres uro kommer næsten altid gungrende tilbage. Hvis hendes søster venter i bilen, kan hun være nødt til at bøje sig en tid over bagagerummet. Hun siger, at hun glemte at købe sæbe, og går ind igen og kommer ud længe efter med gulerødder. Hendes søster siger: Er du okay? Hafni siger: Hvorfor skulle jeg ikke være okay?	73	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	<u>Løgn</u> eller <u>flugt</u>
23.	/.../ Kvinden sagde: Der er kaffe i morgen klokken femten. Det blev en hjertelig afsked med megen latter. Hun gik ad en anden rute ned til stranden dagen efter. Sad på en sten og spiste et æble og så sig flere gange over skulderen. Hun trak også hættten op. Bagefter lagde hun alligevel vejen forbi campingvognen, men der var tomt foran den, og døren lukket. Hun dryssede frem og tilbage, til sidst bankede hun på.	74	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	<u>Løgn</u> eller <u>flugt</u>
24.	Hafni siger: Kender du det, at man gennem en årrække gradvist holder op med at se frem til socialt samvær, og når venner og bekendte siger: Vi glæder os til i morgen, eller: Hvor bliver det dejligt at sludre, tænker man oftere og oftere: Hvorfor lyver de, ingen glæder sig jo oprigtigt. /.../ Man skærer mere og mere af, frokoster, udflugter, og på sin fødselsdag ønsker man sig allermest at sidde alene med et ostebord. Når børnene er på for eksempel Roskilde, kan man finde på at fake en middag pr.sms. Man skriver 'Høns i asparges! Jordbærtærte!' Og hvis de kommer hjem og spørger efter rester, svarer man: Alt desværre aflyst, Karen forkølet.	76	Skam, skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	<u>Løgn</u> eller <u>flugt</u>
25.	/.../ Du indskrev dig som Anita Madsen, sagde kvinden, og Hafni sagde: Jeg hedder Hafni, du kan se mit kørekort	82	<u>Skam</u> , skyld, <u>flovhed</u>	Metafor	<u>Løgn</u> eller <u>flugt</u>

	også, hvorefter hun fremdrog det. Kvinden forholdt sig tavs, men ændrede navnet, og Hafni sagde: Ja, det er ikke helt almindeligt. /.../ Men stadig emmede værelset af skepsis, hun kunne næsten ikke være der, eller hun kunne faktisk ikke være der, så hun forlod det, fandt en smutvej ud gennem en lille gårdhave og smålob op ad sidegaden. /.../				
26.	Hun vaskede sig og kom i tøjet, lagde makeup og satte håret. Skiftede fra pumps til kondisko og tilbage igen. Rummet sejlede, og hun gik ned til morgenmad.	17	Andre udtryk for mindre-værd	Metafor	Skifte sko
27.	/.../ Dernæst skiftede hun til pumps bag en busk, rettede ryggen og trippede over parkeringpladsen. /.../ Ude på vejen skiftede hun hurtigt til kondisko, hvorefter hun i rask trav fortsatte langs vandet, indtil hun nåde en holdeplads.	64	Andre udtryk for mindre-værd	Metafor	Skifte sko
28.	/.../ De evige pumps i hånden. I hendes bil er der to huller i gulvmåttten ved føresædet. /.../ Den tids stive kondisko. /.../	66	Andre udtryk for mindre-værd	Metafor	Skifte sko
29.	/.../ Et sug a la hjemve gik gennem hende. Men hun havde jo ikke hjemve. Hun bevægede tæerne i sine kondisko, havde ikke fået skiftet til pumps. Tjerenen sagde: Skulle det være en kaffe? Hun rystede smilende på hovedet. /.../	95	Andre udtryk for mindre-værd	Metafor	Skifte sko
30.	I Tranekær kom hun forbi en kro, og hun kunne lige så godt tage lidt mad på vejen. Hun shinede sig op, satte flyvsk hår bag ørerne. At skifte sko under førersædet er sværere, end man skulle tro, og gør man det med bildøren på klem, bliver skoskiftet som regel bemærket. Hun trippede ind. /.../	110	Andre udtryk for mindre-værd	Metafor	Skifte sko
31.	/.../ Han mente, den måtte være halv et, han sagde: Baren er stadig åben, har du lyst til et glas? Jeg har bare tæer, sagde Hafni, og han sagde: Ingen ser det.	131	Andre udtryk for mindre-værd	Metafor	Skifte sko

32.	/.../ Otte år senere købte hun sine første pumps på en københavnentur og stavrede op og ned Strøget durk ind i to ligtorne for at få tiden til at gå. De skulle modes bag Illum. Da tiden var gået, og også tiden efter tiden og tiden efter den igen, ringede hun fra en telefonboks til Ringshospitalet og spurgte, om han måske var blevet indlagt. Hun tog toget hjem med fødderne oven på skoene. /.../	141	Andre udtryk for mindre-værd	Metafor	Skifte sko
-----	--	-----	------------------------------	---------	------------

Lihtlitsents

Mina, Karmen Välja,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose "HAFNI FØLER MINDREVÆRD." En undersøgelse af føleser af mindreværd i Helle Helles roman "Hafni fortæller", mille juhendaja(d) on Mie Mortensen, MA, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karmen Välja

20.05.2026, Tartus

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva bakalaureusetöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride instituudi skandinavistika osakonna lõputööde juhendist ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

/allkirjastatud digitaalselt/

Karmen Välja

20.05.2026, Tartus

Lõputöö on lubatud kaitsmisele

Mie Mortensen

20.05.2026, Tartus